

store Mand vistnok har overdrevet Intensiteten af hans aandelige Ungdomsrørelser. Saaledes kan der rejses visse Indvendinger mod Bogen og dens Anlæg, og den kan ikke heller siges at have bragt større nye Synspunkter. Desuagtet fortjener den megen Anerkendelse. Forf. har med stor Flid og Dygtighed udnyttet den overordentlig omfattende Bismarcklitteratur, og det baade de hidtil fremdragne Kilder og de mange Behandlinger saavel af hele Bismarcks Liv som af de Problemer, der rejser sig ved hans Ungdomstid. Han har gjort det med en skolet Historikers kritiske Sans og med den største Redelighed og Upartiskhed i Bedømmelsen; paa mange Punkter har han med Skønsomhed vejlet og vraget imellem de hidtil fremsatte Anskuelser. Ved alt dette har han givet den danske Læseverden et interessant Billede af det Afsnit af Bismarcks Liv, der hidtil har været det mest ukendte for den. Det maa ønskes, at han jævnsides med at fuldende den anden store Opgave, som han har sat sig og saa udmærket begyndt at løse, nemlig Skildringen af Bernstorffernes Tid, ogsaa maa kunne føre sin Bismarckbiografi til moden Afslutning.

J. A. F.

Dr. Fritz Arnheim, bl. a. bekendt ved tidligere Publikationer om svensk og anden nordisk Historie, har paabegyndt Udgivelsen af en Samling Breve, der har lige stor Interesse for Sveriges og Preussens Historie, nemlig: *Luise Ulrike, die schwedische Schwester Friedrichs des Grossen. Ungedruckte Briefe an Mitglieder des preussischen Königshauses* (Gotha, 1909). Foreløbig er udkommen 1. Bd., der bringer Breve fra Luise Ulrike fra Aarene 1729—1746 til hendes Moder Dronning Sophie Dorothee af Preussen og til hendes Søkende Amalie, August Wilhelm og Frederik den Store. Det andet afsluttende Bd. vil bringe Breve fra Tiden indtil 1758, idet et intimere Brevskifte mellem Dronningen og hendes preussiske Slægt da paa Grund af Dødsfald og Syvaarskrigen næsten helt ophørte. Samlingen har Værdi saavel i politisk som i kulturhistorisk og personallhistorisk Henseende, men politisk vil dog selvfølgelig Brevene fra Luise Ulrikes Dronningear kunne yde mere og rimeligvis ogsaa mere af Interesse for

dansk Historie; i det foreliggende Bind findes kun meget lidt om danske Forhold. Udgiveren røber et sjældent grundigt Kendskab til nordisk historisk Litteratur, og Arbejdet tilfredsstiller ethvert Krav til omhyggelig Brevudgivelse. Oplysningerne er præcise og korrekte, Indledningen vejledende og overskuelig.

A. Frs.

Friedrich M. Kircheisen har udgivet 1ste Bind af en mægtig *Bibliographie des Napoleonischen Zeitalters einschliesslich der Vereinigten Staaten von Nordamerika* (Berlin, 1908). Naar Værket er fuldført, skal det omfatte omtrent 8000 udvalgte Titler. Der er, saaledes fra svensk Side, gjort visse Indvendinger mod dets Nøjagtighed, men som Helhed synes det at kunne blive et meget nyttigt Hjælpemiddel. Ved Udarbejdelsen af Afsnittet Danmark har Udg. haft Hjælp af Overlærer Karl Schmidt i Odense.

Af *The Cambridge modern History* er udkommet Vol. 11, kaldet *The growth of nationalities* og omfattende Tiden 1840—71 (1909). Som ved flere af de tidligere Bind har ogsaa ikke-engelske Historikere medvirket, saaledes for Frankrigs Vedkommende Émile Bourgeois og Albert Thomas, for Tysklands og Østrigs Meinecke, Friedjung og Roloff og for Italiens den afdøde Professor i Firenze Ernesto Masi. De faa Sider om de nordiske Riger, der gaar tilbage til 1815, er skrevne af Englænderen Reddaway; den skandinaviske Litteratur er behandlet af E. Gosse. Som sædvanlig ender Bindet med fortræffelige Litteraturlister.